

Johannes V. Jensen: *Paa Memphis Station* (1906)

Om illustrationen side 142

Gino Severini: *Suburban Train Arriving in Paris* (1915)

Gino Severini (1883-1966) var en italiensk billedkunstner, der i sine malerier kombinerede futurisme og kubisme. Severini startede sin karriere omkring år 1900 og var fra 1906 bosat i Paris, hvor han mødte nogle af tidens mest fremtrædende avantgardekunstnere, bl.a. Georges Braque og Pablo Picasso. I 1910 underskrev Severini det futuristiske manifest. Futurismen var et forsøg på at revitalisere den italienske kunst ved at lovprise farten og dynamikken i det hektiske moderne liv. I modsætning til hovedparten af tidens øvrige futurister betragtede Severini ikke krigen med udelt begejstring, og den hyldest til krigen, man finder hos mange af hans kolleger, finder man ikke hos ham. Til gengæld dyrkede han i sine mange

portrætter fra disse år dynamikken i menneskekroppen. Fra omkring 1914 udviklede han en særlig abstrakt form for kubisme, der imidlertid efterhånden udviklede sig i mere traditionel kubistisk retning, således at han eksperimenterede med geometriske former og figurer. I løbet af 1920'erne bevægede hans malerier sig i traditionel retning, samtidig med at han interesserede sig stadig mere for komposition og proportioner. I de sidste år af sit liv koncentrerede Severini sig om forskellige former for udsmykningsopgaver, ligesom han fremstillede mosaikker og tegnede teaterkostumer.

I juni 1915 boede Severini nogle uger lige uden for Paris, hvor synet af togene, der passerede forbi både dag og nat ladet med ammunition, soldater og sårede, inspirerede ham til at male nogle krigsmalerier med tog. *Suburban Train Arriving in Paris* er formentlig malet kort efter hans tilbagevenden til Paris. I maleriet forsøger han gennem den splittede form at beskrive det moderne samfunds bevægelse og modsatrettede energier.

Opgave til illustrationen

Overvej om billedet rummer elementer, der afspejler eller understøtter nogle af de følelser og holdninger, der kommer til udtryk i "Paa Memphis Station". Diskuter om billedet giver et dækkende udtryk for digtets stemning, eller om I synes der mangler noget.

Tekstændringer

"Paa Memphis Station" blev offentliggjort første gang i tidsskriftet *Tilskueren* i marts 1904. Herefter indgik det med en række ændringer i samlingen *Digte* (1906)

De vigtigste ændringer er følgende:

I originaludgaven er digtet opdelt i 16 afsnit eller "strofer". Denne inddeling er bibeholdt i bogudgaven. Til gengæld finder man i mange senere udgaver af digtet et forskelligt antal strofer samt en strofenummerering, som direkte er i modstrid med Johannes V. Jensens egne forestillinger.

Linje 21-22: Ventesalen med Chokoladeautomat,/Appelsinskaller, Cigar- og Tændstikstumper → Ventesalen med Cigar og Tændstikstumper (I *Læsninger* rettet tilbage til originalens form)

Linje 41: Bliv i Memphis Tennessee → *Bliv* i Memphis Tennessee

Linje 50: med et Blik som om hun kendte dig → med en Mine som om hun kendte dig

Linje 65: Og se nu, hvor Mississippi /i sin Seng af oversvømmede Skove → Og se nu, se hvor Mississippi/ i sin Seng af oversvømmede Skove

Linje 92-93: Se dig ud, smøg din vise Pibe/ i sphinxforladte Memphis,/ hank rolig op i Gummistøvlerne. → Hank rolig op i Gummistøvlerne/ Se dig ud, smøg din vise Pibe/ i sphinxforladte Memphis....

Opgaver til "Paa Memphis Station"

1. Lav en illustration til digtet, der viser jeg-personens indre splittelse. Se på hinandens illustrationer og undersøg, hvor mange af dem der er realistiske, og hvor mange der er abstrakte. Diskuter derefter, hvilke af illustrationerne der understøtter/supplerer digtets stemning.
2. Lyt på youtube til Lasse Vestergaards indspilning af "Paa Memphis Station". På hvilken måde synes du, musikken og sangerens måde at synge på understøtter tekstens stemning og stil.
3. Se på ovenstående rettelser til teksten, og overvej hvilke konsekvenser rettelserne har for digtets form og indhold. Er digtet efter jeres mening blevet bedre eller dårligere af ændringerne?
4. Giv en overordnet karakteristik af digtets stil. Sammenlign jeres egne iagttagelser med Harry Andersens synspunkter i artiklen "Paa Memphis Station", der er optrykt herunder. Klaus Rifbjerg beskriver i nedenstående artikel "Paa Memphis Station" som "sprogligt nyskabende og visionært". Find nogle af de sproglige og stilistiske virkemidler i teksten, som kan begrunde denne vurdering.
5. Inddel digtet i afsnit og diskuter, hvad der bestemmer inddelingen. Giv en karakteristik af digterjag'et i de forskellige faser af teksten og diskuter, hvad der er baggrunden for de stemningskift, der forekommer i digtet.
6. Skriv et essay der viser, hvordan I selv umiddelbart opfatter digtet, og hvad teksten kan et moderne ungt menneske. Forbered en foredrag hvad det nye i paa memphuis station er.

Overblik over læsningerne af "Paa Memphis Station"

Læsning 1 (P. E. Benzon, 1907): Digtet er påvirket af Walt Whitmans digte og tekstens hovedformål er at forarge

Læsning 2 (Johannes V. Jensen 1911): Teksten er inspireret af en konkret oplevelse i byen Brinkly

Læsning 3 (Hans Mølbjerg, 1954): Digtet hylder virkeligheden på bekostning af drømmen

Læsning 4 (Jørgen Elbek, 1966): Digtet slutter i optimisme og anviser en vej ud af tilværelsens trivialitet

Læsning 5 (Per Højholt, 1967): Digtets slutning virker ugennemtænkt og mat

Læsning 6 (Klaus P. Mortensen, 1993): Digtet skildrer, hvordan den fristende resignationen afløses af en accept af døden som tilværelsens grundprincip

Læsning 7 (Steen Klitgaard Povlsen, 1995): Digtets to "stemmer" skaber tekstens dynamik og stadige forandringer

Læsning 8 (Anders Thyrring Andersen, 2010): Jeg'et er dybt splittet mellem realiteten og drømmen om noget bedre, og slutningen er mest en flugt

Opgaver i Læsningerne af "Paa Memphis Station"

1. Giv en analyse af læsning 1 med henblik på at afdække, hvad anmelderen især lægger vægt på i sin anmeldelse, og hvad der er baggrunden for hans vurdering.
Sammenlign anmeldelsen med de anmeldelser af Christian Rimestad og Hans Brix, som er optrykt herunder.
2. Giv en sproglig og indholdsmæssig analyse af læsning 2.
Overvej med udgangspunkt i analysen, hvordan den episode, der beskrives i teksten, udnyttes af Johannes V. Jensen til at skrive "Paa Memphis Station".
Hent evt. inspiration i Harry Andersens artikel om forholdet mellem prosateksten og digtet, som er optrykt herunder.
3. Flere af læsningerne beskæftiger sig med de to "stemmer", der repræsenterer jeg'ets valgmuligheder. Anvend læsning 6, læsning 7 og læsning 8 til at forklare, hvilke livsholdninger tekstens "stemmer" repræsenterer.
4. De forskellige læsninger fokuserer i udtalt grad på, hvordan digtets slutning skal opfattes.
Sammenlign læsning 4, læsning 5 og læsning 6 med henblik på at diskutere, hvordan digtets slutning skal forstås. Den fortolkning, som Jan Rosiek giver i den læsning, der er optrykt herunder, kan med fordel inddrages.

Supplerende tekster

Christian Rimestad: Anmeldelse af Digte (Politiken 26-11-1906)

Christian Rimestad (1878-1943), cand. mag. og dr. phil. på en afhandling om den franske lyriker Charles Baudelaire, forfatter, oversætter og litteraturkritiker.

Kom der en Udlænding og bad En om at angive ham Hovedgrunden til, at Johannes V. Jensen saa hastigt har opnaaet saa stort et Skribentnavn, er blevet hyldet med en overraskende Enstemmighed af næsten alle Samtidens fremragende danske forfattere, er blevet elsket af den skønhedsdyrkende Ungdom, mere heftigt end nogen anden, da kunde man ikke lettere og næppe mere rigtigt gøre Rede for hans intense og mangfoldige Kunst end ved at gennemgaa den lille Bog, hvori han har samlet sine Vers. Den er som selve Essensen af hans Digtning, tunge Draaber af Følelse, af Sansning, af visionær Fantastik og af disse tre elementers helt intime Forening.

Det afgørende er først og fremmest dette: hans Sensibilitet er besynderligt udviklet, skarpere og især mere forgrenet mere sammensat end nogen anden. Det er ikke

rigtigt at kalde ham – som man ofte har gjort – fortrinsvis en Sansningernes Poet, fordi en Mængde af de nye og overraskende Sansninger, han har skænket, forbinder sig med noget andet og større, faar deres egentlige Betydning ved disse Forbindelser De staar ikke isolerede. Vi modtager dem i en Udviklingsproces. De føder nyt Liv. De avler Følelse. De udvider sig til Fantastik.

Det maa være en tvivlsom Lykke at være begavet med en saadan altid arbejdende Følsomhed. Det maa være mere smerteligt end lykkeligt at fornemme Tingene med en saadan Intensitet. Og det er derfor med en egen Bevægelse, at man i et af Digtene læser om, hvor ofte han har glædet sig til at blive en gammel Mand, til Takten af et uangribeligt gaaende Hjerte, til at miste noget af den Kraft, der nærer hans fatale Følsomhed. Det er med et stort trygt Smil, at han fortæller om, hvordan hans Hjerte en Dag sidder dulmet og stille som en gammel Mand i en Halmstol. (...) Men Johannes V. Jensen behøver ingenlunde at rejse til Troperne for at blive *stemt*. Han behøver ikke Urskovens Drivhusluft, ikke en fremmed glødende Naturs Overdaadighed, for at hans Sanser skal vækkes. (Det er jo ogsaa andetsteds end i den tropiske Amerikas midte, at Regnen kan lyde som "en lang, dæmpet Kærlighedspassiar Mund imod Mund mellem Regnen og Jorden." Ogsaa Danmark har skønne Flodlandskaber, selv om det ikke ejer nogen Mississippi, som han fremmaner os, i sin seng af oversvømmede Skove, nydende sin egen Bugtning. (..)

Hans Fornemmelsesliv kan undertiden antage former saa subtilt udviklede, at kun de færreste vil eje Nerve-Evnen til at lade sig suggere. Sikkert vil kun faa opfatte et Digt som "Interferens", hvor stilheden, en søvnløs Nat, vider sig ud for ham og klinger, indtil han hører Lyden af tusinde Miles tomhed: Rummets monologer, hvis ringe mødes med Tidens tonløse Cirkler.

Men netop fordi der i hele hans Produktion findes saadanne ganske individuelle Fornemmelses-Raffinementer, der kan skræmme de Mange i ligesaa høj Grad, som de kan fryde de Faa, skal det betones, at han har frembragt Digte og Prosasider saa omfattende i deres Menneskelighed, saa inderlige i deres Ømhed, saa høje i deres patetiske Simpelhed, at de vil kunne fylde og bevæge Alle.

Hans Brix: Litteratur-Betragtninger, Anmeldelse af Johannes V. Jensens: Digte. Anden Udgave, Illustreret Tidende, 1918

Hans Brix (1870-1961), dr. phil. professor ved Københavns Universitet, fremtrædende anmelder af teater og litteratur i forskellige blade.

Paa samme Maade som Aarestrup laante et Par sære Former hos Rückert og gjorde dem til sine egne, har Johs. V. Jensen hentet denne sin Prosa-Digt-Form hos Walt Whitman (som han oversætter) og gjort dem til sin egen. En saadan Skildring som "Paa Memphis Station" giver af den Rejsendes første Morgenlede ved Opvaagningen under vejs i et Jernbanetog og den paafølgende ukuelige Fremvækst af Liv, Kraft, Mod i Digterens Hjerne, alt som han gør sig de spredte Indtryk frugtbare, det er godt, det er enestaaende:

Dagen blotter ubarmhjertigt:
De kolder Skinner og al den sorte søle

Ventesalen med Chokoladeavtomat
Appelsinskaller, Cigar- og Tændstikstumper

Og her frembruddet af Livsaanderne ved Betragtningen af Missisipili:

Se hvor kæmpefloden nyder sin bugtning!
Hvor den flommer kongeligt og svinger Flaader
Af Træer og laset Drivtømmer i sine Hvirvler

Otto Gelsted: Johannes V. Jensen, 1918

Otto Gelsted (1888-1968), forfatter, oversætter, kulturdebatør og gennem mange år fremtrædende anmelder af litteratur og kunst i forskellige aviser og tidsskrifter.

I Digte bruger Johs. V. Jensen om en by i Amerika – Memphis Tennessee – det symbolske udtryk sfinksforladte Memphis. Han vil ikke indrømme det gådefulde og mystiske nogen plads i tilværelsen. Dog tilværelsens sfinks ophører ikke at eksistere. Sagen er simpelthen den, at vi *aldrig* direkte sanser Tilværelsen; vi sanser ikke tingene selv men kun deres virkninger, vi sanser ikke engang direkte den kraft, der bærer vor bevidsthed. Vor bevidsthed *virker* som fornemmen, følen, villen, men hvad den inderst inde *er* kan vi kun danne os et svagt begreb om. Når Johannes V.J. karakteriser livet som en rent kødelig affære, gør han sig enten skyldig i forkert sprogbrug eller i en banal misforståelse. Sjælelige fænomener er nu engang ikke kødelige. En tanke er og bliver immateriel for så vidt som den ikke har nogen udstrækning i rummet. Forestillingen *blå* er betinget af molekylsvingninger men ikke identisk med dem.

Vi genfinder i Digte den tankegang, jeg påviste som Johs. V. J.'s udgangspunkt: henvisningen til tilværelsen som det nu engang givne, dagen der spillede i alle spektrets farver mens du rejste efter den store hvidhed.

Ganske vist – livet er fuldt af lede og lidelse. Stilles dine savn, skuffes du netop derved:

Hvor jeg længes efter hvile.
hvile netop når jeg ligger.
Å, jeg tørster når jeg drikker.

Intet er sandt, intet er umagen værd ... Men livet blomstrer endda, rejser sig luende over sit eget løvfald. Vil du ikke glemme at man lovede dig evigheden? Forholder du jorden din arme taknemlighed? Hvad vil du da med dit elsker- hjerte!

Lad ikke det fattige nu gå uden gaver. Din skæbne var altid at hænge forsinket i en eller anden miserabel ventesal – bliv i Memphis, Tennessee! Meld dig som borger på torvet, start et savskæreri som andre mennesker. Hank rolig op i gummistøvlerne. Forband gud og svælg din smerte...

Jeg kan ikke få andet ud af de citerede linier end at Johs. V. J. kun under heftig og bitter lidelse har slået sig til tåls med den materielle verden alene og ladet evighedshåbet fare.

Harry Andersen: "Paa Memphis Station", i: Nordisk Tidsskrift för Vetenskap, Konst och Industri, 1954.

Harry Andersen (født 1901), mag. art i nordisk filologi, dr. phil., i en periode ansat ved Københavns Universitet, har skrevet bøger og artikler om dansk sprog og litteratur.

Digtet er elementært fordi det handler om den menneskelige tilværelse, livet er en rejse, og vi bliver opholdt uønsket på visse stationer. Digtet rummer noget som vi alle må vedkende os: ventesalens dødsenstriste og dystre stemning, et sinds oprør og forbandelse. Digtet udvider sig, drømmen om kvinden elskoven kommer til, Naturen taler — "åben, men aldrig tydet" hedder det med et vidunderligt udtryk i et hyldestdigt til maleren Johannes Larsen — digterens sind åbner sig for foråret. Den mægtige natur vil lovsynges og elskes. Og vi hører om ulykke og død. Døden, som Johannes V. Jensen ustandselig kredsedde om i sin ungdoms digtning, er også med i dette store digt.

Ingen nordisk digter har vist skildret regnen som Johannes V. Jensen.

Der kunne laves en hel antologi af hans regnvejrsskildringer. Det regner

i "Det røde Træ", tropenattens skybrud. I "Afsked" siger digteren:

Jeg ryster den danske Regn af min Hat, / nu har jeg baaret din Regn

i niogtyve Aar! Et af Johannes V. Jensens ypperste digte, "Cecil" slutter med denne strofe:

Det regner Vinter, og det regner Vaar
i Danmark.

Det regner det hele lange Aar.

Svunden er vor Ungdom.

Hvorfor har Johannes V. Jensen kaldt sit digt for "Paa Memphis Station"? Han har mange år efter oplyst os om, at den by han var i ved Mississippi ikke var Memphis, men Brinkly. Når han valgte Memphis må det skyldes, at det er et associationsrigt ord: det gamle Memphis i Ægypten, i Theben og det nye Memphis. Maske er digtets kim at søge i linien: *i sphinxforladte Memphis*. Og måske har det betydet noget at Whitman har besunget det gamle Memphis i sit digt "Saint au Monde".

Hertil kommer den rene klangvirkning. I Johannes V. Jensens sprog er der talrige vidnesbyrd om hans dyrkelse at selve klangen i et ord, specielt i geografiske ord. Her giver han ikke romantikerne noget efter.

Det er lærerigt og interessant at konfrontere "Paa Memphis Station" med et prosastykke "Eventyret i den fremmede Stad" fra 1911. Det er Alf Henriques der som den første har gjort opmærksom på, at dette stykke hører sammen med digtet. Den golde, rå luft i novemberdagene får digteren til at tænke på

Mississippi og et slags "æventyr", som han oplevede i en at flodbyerne på grænsen til sydstatene. Han nævner ikke dens navn. Det var i marts med evig regn og skummelhed. Han var på vej fra Arkansas til Chicago, da der fandt en jernbaneulykke sted foran på linien med almindelig togstandsning over det hele.

Oversvømmelsen ved töbrudstid havde forårsaget et dæmningsbrud, der var skyld i ulykken. Han blev tvunget til at overnatte i en by hvor han intet ærinde havde.

Befolkningen går med langskafte gummistövlér på grund af morads og ælte. Han skaffer sig et par, sml. digtets: Hank rolig op i Gummistövlérne. Menneskene gör ikke indtryk på ham, med undtagelse af en ung pige, som han ser da han går ind mod byen på fortovsbroen af brædder. Han får et blik, den söde, friske pige rammer ham i sjælen. Vi giver digteren ordet: "Hvor saadan en Kvinderyg er skön at se paa . . I et Nu er man forelsket i denne unge, elastiske Ryg og i næste Nu slaar det ned i en som et Lyn, at her er *Æventyret*, her er Meningen i en ellers meningslös Togstandsning, just derfor er man kommen til en By, hvor man ellers ikke med sin gode Vilje havde sat sin Fod! Skæbnen! — Lykken! . . . og man gaar efter den... Var det ikke hende jeg rejste efter? Jeg synes jeg kendte hende. Havde hun ikke set paa mig, som om hun kendte mig?"

Her föres vi hen både til "Ved Frokosten" — Var hun ikke slank og svungen i Ryggen, Var hendes Brystkasse ikke dyb og elastisk — og til "Paa Memphis Station". Han får gale påfund, han vil opsöge den unge pige, som han er gået efter og som er forsvundet i et af husene; han vil erklære sig. "Og hvorfor gjorde jeg det ikke? Ja, hvorfor gjorde jeg det ikke? Jeg har dog aldrig glemt netop den Pige. Jeg kunde godt bleven i den By og taget Del i dens Opsving, skabt mig en Bedrift. Faa Steder har gjort Indtryk paa mig som netop dette ved Mississippi. Digteren skildrer så hvordan han må sove sammen med en "ikke altfor hyggeligt udseende Mandsperson", han ligger og tænker på sine egne ting: »Hvor var nu den kønne Pige! Jeg hörte hendes raske, klingende Gang paa det løse Fortov af Brædder, saa de friske Træk, (der lyste af en uendelig Södme i den syndflodsvaade Luft. Amerikas Datter, Pigen fra Mississippi! Hvorfor blev jeg ikke! Tre Gange er jeg rejst til Amerika for at blive der — hvorfor blev jeg ikke! Omsider sank jeg ned i en Taage af Ensomhed, hvori det brusede som om et fjernt og stumt Væsen græd, Mississippi..... Mississippi...." Skildringen klinger ud i et lille prosadigt, Mississippi bliver til en sang. Han taler om "brede og skönne Mississippi"; vi har her den samme syntaktiske type som i: sphinxforladte Memphis. Om Mississippi hedder det med et, kan vi udmærket sige, mytisk udtryk: "Floden gik tværs igennem Landet og Dagen som den graa Tid selv". Enhver dler blot har sværmet det mindste og på rejser i fremmede byer er blevet ramt af et södt pigeblík vil vedkende sig Johannes V. Jensens skildring, hvor sværmen, romantik, ensomhed og regnvejr er vævet intimt sammen. *Æventyret* er det ukendte der aldrig bliver opklaret. Fantasien tillader alle muligheder. Prosastykket kan læses som en kommentar til digtet, som ikke omtales med et eneste ord i denne forbindelse. Forskellene er afgörende. Digtet er ganske anderledes perspektivisk. Oplevelsen har gennemgået en renselsesproces, og kunstneren har valgt og vraget og omformet et stof. Han har samtidig med at han er dybt realistisk, virkelighedstro, löftet sig höjt op over dagligdagens trivialiteter. I begge stykker er der megen poesi. I digtet aner vi at der er sket en jernbaneulykke. Her får vi det at vide. I digtet fortælles der ikke noget om, at han er vandret efter en ung pige, frisk, söd og kæk. Digtet er her langt mere poetisk og dybt: også her sover en rund ung jomfru; hun vil möde dig en vakker dag med en mine som om hun kendte dig (sml. udtrykket i det citerede prosastykke). Den eminente skildring af ventesalen og dens uhygge får vi ikke, og heller ikke den storslåede skildring af Mississippi, der udvider digtet på en forunderlig måde. Johannes V. Jensen har åbenbart ikke villet gentage sig seiv. Ordet syndflod går igen. Digtet har

Syndflodsfavn, prosaen *den syndflodsvaade Luft*. Digteren siger, at få steder har gjort indtryk på ham som netop dette sted ved Mississippi. Det fremgår ikke på nogen måde af skildringen hvorfor få steder har gjort så stærkt indtryk på Johannes V. Jensen som denne flodby. Her må digtet bruges som kommentar til prosastykket. Vi ved ikke hvornår "Paa Memphis Station" er skrevet, vi ved hvornår det blev offentliggjort. Vi ved ikke om alt det som digtet udtrykker er oplevet på stedet eller i erindringen, der forstærker oplevelsen. Digtets menneskelige og kunstneriske værdi er ganske uberørt heraf. I genoplevelsen i marts med töbrud og andre erindringer kædet sammen her med, kan digtets program være kommet ganske naturligt som en appel til digteren selv.

Denne konfrontation fortæller noget om litteraturforskningens vanskeligheder og faldgruber, men også om dens værdier og muligheder for udvidet forståelse af forholdet mellem liv og kunst.

En stilistisk analyse vil yderligere bekræfte at "Paa Memphis Station" er et mesterligt digt. Det intense i oplevelsen må naturnødvendigt afspejle sig i rytme, klangvirkninger, billedsprog og ordvalg, Rytmen de frie vers svinger mellem ren prosasprog, stærkt rytmiseret prosa og egentlig versrytme.

(...)

Johannes V. Jensens sprogkunst fejrer store triumfer i dette digt. Han har udnyttet alle sprogets muligheder, og han bevæger sig suverænt inden for forskellige stillag og har netop herved givet digtet dets karakter af tilværelsen med dens mangfoldighed og store og krasse modsætninger. Jeg har allerede omtalt og kommenteret udtrykket: denne plebejiske Kneippkur af en Tilværelse. Han er jernbanesaglig, når han taler om *tenderen*. Ordet Ekspresmaskine — også brugt i "Intermezzo" (1899) — som ikke er indregistreret i "Ordbog over det danske Sprog", har sikkert, tilhørt dagligsproget. Han anvender udtryk fra talesproget, der kan få en næsten forsoren klang: blive hældt ud af Foreningen — hank rolig op i Gummistøvlerne, der lyder som et bevinget ord af selveste Storm Petersen.

Udtrykket.: Se dig ud kan föres tilbage til folkevisen: Se dig ud, Svend Vonved. Det er en opfordring til frejdig adfærd, energisk optræden, med fornyet håb, mod o. Ign. Når det hedder: tænd Piben paa fastende Liv for det almindelige på fastende hjerte, skyldes det rimeligvis, at hjerte ville give rim på smerte. Og i et prosadigt må der ikke være stavelsesrim!

Et par gange spores der indflydelse fra engelsk sprog. Den syntaktiske type: i sphinxforladte Memphis, altså uden artikel — der nu er så almindelig i nordisk avissprog — skal sikkert tilskrives engelsk. Udtrykket: *en fin Dag paa Gaden* harmonerer med engelsk.

I digtets sidste "strofer" ændres jeg til vi: det elendige Godstog, / som vi har ventet paa i seks Timer — Da pruster vor store Ekspresmaskine (tidligere: Maskinen, / den vældige Tingest) — Og vi rejser videre. Det er her af interesse at høre hvad Johannes V. Jensen skriver i "Æventyret i den fremmede Stad": »Det er ikke, fordi nogen af os kendte hinanden, at jeg siger vi, men saalænge man er rystet sammen i en Jernbanevogn, føler man sig lidt i Hob med hinanden". Nogleord i digtet er ord som *skæbne* og *lykke*, som vi også møder i de andre prosadigte ("Hverdagene" fra regnet). Den spørgeteknik som præger digtet, og som er med til at gøre det så

personligt indtrængende, har noget helt tilsvarende i "Ved Frokosten" og slutningsversene i "Det røde Træ".

Klaus Rifbjerg: "Den poetiske pungbrok", Politiken 16.6.1964

Klaus Rifbjerg (født 1931,) cand. mag., forfatter, anmelder og kulturskribent

Digtets "jeg" står på perronen på Memphis Station, Tennessee, USA. Det regner, og der er en helvedes ventetid, men ligegyldigt hvor meget jeg'et knurrer, presser den grimme, overvældende skønhed sig ind over ham. Vist skal man tro på, at jeg'et har det skidt, men er ikke også denne ventesal en slags paradys, dette regnvejr en salighedens syndflod?:

Og nu dages det. Lyset siver glædesløst
Ind over dette vaade Fængsel.
Dagen blotter ubarmhjertigt
de kolde Skinneer og al den sorte Søle,
Ventesalen med Chokoladeautomat.
Appelsinskaller, Cigar og Tændstikstumper,
Dagen griner igennem med spyende Tagrender
og et evigt Gitter af Regn,
Regn, siger jeg fra Himmel og til Jord

Og som en naturlig udløsning på denne vidunderlige ophobning af misantropi og gumlende glæde over det væmmelige, introduceres lokomotivet, *klip* på ordet "Stille!" Og så det bydende, imperative over for forsinkereren og frelseren: "Se hvor Maskinen/den vældige Tingest/staar rolig og syder/ og hyller sig i Røg/ den er taalmodig."

"Den er taalmodig" står der, og her gives stikordet til en anden blød kontrast – maskinen er tålmodig i modsætning til homo faber, jeg'et der ikke har nok i at hanke op i gummistøvlerne, starte et savværk og blive i sphinxforladte Memphis, men må drage videre med "den Store ekspresmaskine". "Sporet er frit" lyder den sidste sætning i næstsidste strofe, og på vejen ad det, ved vi, venter usikkerheden, men måske *også* opfyldelsen af den evige længsel. På de ukendte spor venter måske det, Johannes V. Jensen i digtet Det røde Træ kalder "min lynende Skæbne", den han ikke mener man kan hente i Memphis, hvor adgangstegnet til den sikre forening udstedes efter parolen: "betal din præmie af Lumpenhed."

Hvor mærkelig er ikke denne dobbelte længsel efter at blive og flygte, udtrykt i den pludselige vision af kærligheden, lykken midt i erkendelsen af livets miserable ventesalstristesse. Stå af toget — "Bliv i Memphis, Tennessee", hedder det, og så følger i næste strofe denne fanfare af jublende fortrolighed:

For inde i et at disse plakathujende Huse
venter Lykken dig, Lykken
hvis blot du kan æde din Utaalmodighed
ogsaa her sover en rund ung Jomfru

med Øret begravet i sit Haar,
hun vil komme dig i Møde
en fin Dag paa Gaden
som en Bølge af Vellugt
med en Mine som om hun kendte dig.

Fristelsen til at sætte et (unødvendigt) udråbstegn efter dette vers er næsten ikke til at modstå. Inden for de ni linier åbner sig et fortryllet glasbjerg af sproglig nyskabelse og visionær dristighed, alt bliver synligt som i krystaller, alt deles op, fortid og nutid er til stede, drøm og virkelighed, længsel og tilfredsstillelse. Ved stødet at de milde følelsers voldsomhed har man fornemmelsen af at se direkte til hjertegrunden hos digteren: "en rund ung Jomfru — *med Øret begravet i sit Haar*" — i billedet at den sovende kvinde, som i uforlignelig fosteragtig dobbelthed hviler i sig selv, holdes spejlet op for den følgende næsten universelle fortrolighed i udgangslinierne, hvor det drømte møde beskrives, og det hedder om kvinden, at hun vil "komme dig i Møde — *med en Mine som om hun kendte dig*".

Læg mærke til de karakteriserende tillægsords originalitet: "*plakathujende huse*" (Tom Kristensen har ikke fundet det karskere, mere flamboyant) "*æde din Utaalmodighed*", "*en fin Dag*" — anslaget er bestandig frimodigt, tonen klar og med vældig resonans. Man kan med en finger blade "*Digte 1906*" igennem og side op og side ned se, hvilke danske digtere der til gavn eller skade har stiftet bekendtskab med Jensen-bacillen: Hvor mange "så stik mig lidt kandis alI right på en spoon" har man ikke haft efter at Johannes V. Jensen med karakteriserende økonomisk lune og indforståethed i "*Helled Haagen*" skrev "*Siden saa du ham smøge — cheerful cigaretten*" - og hvor farligt nær på har man ikke følt ham selv i intonationer, som måtte bekæmpes og bekæmpes for at sindelaget og ikke maneren skulle blive hængende.

Sindelaget kommer man ikke udenom at diskutere, og det er da klart, at den mangel på "ånd" som nogen klager over, det skrækelige mandfolke-koketteri, der siden udviklede sig så drabeligt og f. eks. i Herman Bang-relationen gjorde Jensen til en uforfalsket skiderik, skinner igennem flere gange, men avet af en selvviden og en humor, der gør erkendelsesforløbet i digtene så åbenhjertigt og rørende, at man sjældent ser magen i den såkaldte bekendelses-poesi, hvor "ånden" nok er til at tage og føle på, men mere som abstrakt poetisk begreb, end som udtryk for en digter af kød og blod.

Niels Ingvarsen: "Amerika som scene og symbol i den unge Johannes V. Jensens digtning", i: Jordens elsker. Synspunkter på Johannes V. Jensen, 1971

Niels Ingvarsen (1935-2009), mag. art. i sammenlignende litteratur, gennem en årrække professor i skandinavisk litteratur ved forskellige universiteter i USA.

På trods af sig selv er han blevet tålmodig. Selvom han stadig vrisser over livets usselhed og over sin egen ventesimalstilværelse, er den omgivende verden ikke

---

længere blot et spejl, hvori han ser sig selv. Han er i stand til at se sine omgivelser, til at observere dem med en modstræbende humor, og da livet er lige ufuldkomment overalt, når han nu frem til den konklusion, at han lige så godt kan blive i Memphis. Nok fylder denne tanke ham med sarkasme mod den plakatskrigende by, men samtidig indser han, at det måske er her han vil finde lykken, hvis han blot kan lade sin utålmodighed bag sig. I Memphis sover en ung kvinde, måske vil han møde hende, hun synes endog at genkende ham, og måske er hun en del af den lykke som tilværelsen vil byde ham.

Da han leger med denne mulighed, bliver hans udtryksmåde mildere, og han begynder at tage sine tidligere indtryk op til revision. Regnen der styrter ned minder ham nu om foråret og om elskere, som fører "en lang dæmpet Kærlighedspassiar". Morgengryet, der først blotlagde snavs og elendighed, omtales nu som det lysende regnfald. Stemningen er ved at slå om.

Han kan nu forkaste sin trang til at give op, og han bebrejder sig selv for ikke at acceptere livet og den kamp som det er. Langsomt vikler han sig ud af sin drømmeverden og bevæger sig ind i den fysiske realitet, som han ved et tilfælde befinder sig i. Det er som om denne verden stiller ham en række spørgsmål, som han besvarer, modstræbende, men bekræftende. Hans erkendelse er blevet universel, regnen er frugtbarhed, kærlighed eksisterer, forårets komme varsles af regnen.

Med denne ny åbenhed beskuer han den mægtige flod Mississippi. Det over-svømmede landskabs skønhed overvælder ham, og hans indsigt får i dette mytiske øjeblik videre perspektiver: han ser den evige flod, han ser hvor sundt den flyder gennem landskabet. Han tænker ikke længere på sig selv eller på sin egen situation; han har glemt sig selv som han står over for evigheden, den eneste evighed der er til. I et næsten sakralt øjeblik har hans bevidsthedsudvidelse givet ham en indsigt i tilværelsens inderste.

Han er nu tålmodigere og klogere. Han besinder sig på sin egen situation og skitserer den fremtid, som kan give hans liv mening: al metafysik og utålmodighed må lyses ud af hans liv, for hvis det ikke sker, svigter han den eneste tilværelse han har. Bevidsthedsændringen er afgørende, men det vil ikke sige at han tager skyklapper på. Han ved at den som er villig til at udtage borgerbrev på tilværelsen må indgå mange kompromisser, for hverdagen er en sølle, almindelig ting. Den tidligere vrængende ironi vender tilbage, ikke blot i nævnelser af den savmølle han kunne starte i Memphis, men også i henvisningen til den unge kvinde, som han tidligere beskrev så lyrisk.

Som nævnt lover JVs overindividuelle anskuelse ham en meningsfyldt oplevelse af tilværelsen, men det må ikke glemmes at denne harmoni på ingen måde er ensbetydende med fred og ro. Harmoni er for NJ snarere den nødvendige, sunde kamp der evigt foregår mellem menneske og natur. Denne kamp kan, som JVs andre værker viser, være en bitter omgang, specielt hvis man tager enkeltindividets skæbne i betragtning, men ene og alene ved at modtage udfordringen og kæmpe kan det enkelte menneske give livet mening.

Naturen kan aldrig blive et skjulested, hvor mennesket gemmer sig for tilværelsen, for naturen lader ikke blot mennesket vide hvilken rolle det har i dette liv, men den lover det også en fortsat kamp: de umådelige vandmasser, som er gået langt over

deres normale grænser, har forvoldt død og ødelæggelse. Floddamperen krydser over farlige vande og er fuldstændigt i flodens magt.

Digterens forsoning med sin skæbne afbrydes ved godstogets ankomst. Det blokerer ikke længere sporet fremover. Han ser vognenes knuste sider og dernæst fire skikkelser dækkede af blodige frakker. Tanken om døden, som har luret på ham denne morgen, bliver han nu pludseligt og brutalt konfronteret med. Sporet er frit, og omsider forlader han Memphis:

Og vi rejser videre
gennem de oversvømmede Skove
under Regnens gabende Sluser.

Dette sidste afsnit har en tendens til at vække uenighed blandt digtets fortolkere, fordi sproget virker så neutralt. Førhen var der næppe nogen tvivl om digterens holdning, men nu synes det som om JVJ omsider opgiver at skabe eller finde symboler i sine omgivelser og langt om længe blot nøjes med at registrere virkeligheden. Denne neutrale tone antyder den holdning som JVJ er nået frem til. Digterens forsoning med dette liv, røbet gennem hans holdning både til Memphis og Mississippi, er en kendsgerning før han rejser videre. Denne opnåede forsoning er hans rejsefælle fremover, for selvom han forlader Memphis, vil han slå sig ned i det Memphis som man kan finde overalt, også i Danmark. Hans møde med døden var et chok, men på det tidspunkt havde han allerede indset at hans egen individuelle skæbne både er ubetydelig og kan være dømt til brat ophør. Før det forsinkede tog kørte ind på stationen, havde han indset at det såre almindelige og banale liv må accepteres som det er. Konfrontationen med de blodige skikkelser understreger netop denne kendsgerning, og digtet munder ud i den særlige form for harmoni, som kom til at karakterisere JVJs kommende værker. Carpe diem på JVJs maner.

**Per Aage Brandt: "Ødipus i Memphis", i: Tekstanalyser.
Ideologikritiske tekster, Poetik 4. årg. nr. 2-3, 1971.**

Per Aage Brandt (født 1944), dr. phil. professor ved Aarhus Universitet, forfatter, oversætter, musiker og sprogforsker.

Men hvordan bærer digtet eller myten sig så ad med at producere denne renselse?

På præcis samme måde som de gamle "primitive" myter: ved at opføre katastrofen, syndefaldet, syndfloden (syndfloden er her bogstaveligt Miss Issippi); ligesom danaiderne opfører den evige inflation (hælden logos i et bundløst fallos-kar), inflationens katastrofale bundløshed, og ligesom Ødipus opfører det store ubodelige knæk, opfører teksten her på sin måde REGNENS uhyrlighed. I vort sociale univers er 3 mytiske maskiner til rådighed: 1) et indre Gus af danaidiske *Drømme*: drømmearbejdet er et hygiejnisk arbejde, hvorved sporet stadig renses, idet opførelsen gør katastrofen begribelig, gribelig, gør syndfloden til en synets flod, 2) digtteksten, et skrappere middel, der renser, hvad drømmen ikke bider på;

Se hvor kæmpefloden
Se hvor den fører en uhyre Hjuldamper
i sin Syndflodsfavn

Se de sunkne Næs
druknende Skove
Ser du ikke, hvor Strømmens Morgenvande
klæder sig - med Dagens tarvelige Lys

Se dig ud -.
I sphinxforladte -.

Synet beroliger, forløser; i stedet for se, der kommer, lyder det endelig

Ah, der kommer det elendige Godstog

Vognene lammer på tre Hjul,

ligger fire stille Skikkelser

("Hvad er det der har en stemme, — *det pifter svagt* — ,og som har fire ben, to ben og tre ben? ". .) Til den falliske ekspresmaskine svarer dette elendige Godstog, som kastration til integritet. De ildevarslende lokketoner og syner var rædselsmættede signaler, nu åbenbares sandheden i al sin gru; bag sirenernes kalden,

For inde i et af disse plakatlrnjende Huse
venter Lykken dig, Lykken,

skues nu den fundamentale u-lykke, døden

drypper af Jord og Slam

og fødslen

dækket af blodvaade Frakker (Fosterhinder)

Hermed er det store hermeneutiske spørgsmål besvaret: selv jeg er blevet født og skal dø. Jeg skal blot betale mit kontingent og min præmie af lumpenhed, jeg skal aflevere selve mit liv. Det lettede. Sporet er frit. Den centrale rædselsvision om pigen der skal desintegrere,

Ogsaa her sover en ung Jomfru
med Øret begravet i sit Haar (d-rØ-m)
Hun vil komme dig *i Møde* (d-r-ØM)
en *fin dag* paa Gaden (Da-n-a-id)
som en Bølge af Vellugt
med en mine som om hun kendte dig (og tænkte: dig skal vi
snart få nedlagt)

hylles i "Muldlugt (jf. begravet i sit Haar)", "rustne Jernstivere" "laset Drivtømmer" og derfor

start et Savskæreri.. (kastrér dig selv, først som sidst)
Hank roligt op i Gummistøvlerne (Ødipus med opsvulmet fod –
fallostaber)

Det kan siges, at to hinanden skærende bevægelser, svarende til den logo-falliske grundfigurs dimensioner (Ego over for Id, som *vandret* over for lodret er dimensioner eller akser, mens logos og fallos er bevægelser eller funktioner i det dimensionerede rum: Ego/Id og logos/fallos er modsætninger, der fastlægger hinanden), aktualiseres i digtet: dels den horisontale bevægelse *udad*,

Gaa saa dog hen/hun vil komme dig i Møde/Se dig ud, osv.

som kan kaldes den erotiske akse, Eros' erigerende dragen frem; dels den vertikale bevægelse nedad,

et evigt Gitter . . . fra Himmel og til Jord/
Falder Regnen . . .lyser Regnfaldet

som kan kaldes en *Thanatos'* akse, dødens guillotines kniv falder ned over den generøst udstrakte "arm" eller "din vise Pibe" . . . Piben er netop koblet til Maskinen, "den vældige Tingest"; begge tingester udsender "røg"; piben er af

træ som flodens drivtømmer, og som dette i horisontal bevægelse; lokomotivet er af jern som perronens rustne stivere, og ligeledes i horisontal position. Hvor det i digtets sjette strofe blot hedder Maskinen, specificerer digtets slutning Ekspresmaskine, at skelne fra det elendige Godstog; godstoget transporterer fragmenter (fire Skikkelser. . . mellem Kullene), eksprestoget transporterer rejsende Mennesker; godstoget mutileres, eksprestoget "staar færdigt til Spring". Teksten opfører først Eros-bevægelsen, og tekstens linier bliver lange, stroferne lange; men snart klinger Thanatos-rædslen igennem, i afstanden mellem stroferne, i tekstens egen knaphed, liniebruddene træder lakonisk-panisk frem:

Men paa Tenderen mellem Kullene
ligger fire stille Skikkelser
dækket af blodvaade Frakker.

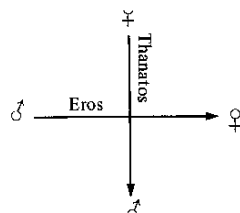
Efter to ultrakorte strofer, udtalt mellem hakkende Tænder (tænderne hakkende talen over, talestrømmens dampende ånde i den klamme ventesaal - mellem *jeg* og *det* - brat holdt tilbage, trykket i kedlen stiger):

Og vi rejser videre

Digtet lukker sig som en østers, der må holde på, hvad den har, for at holde sig levende i dødens store våde verden:

gennem de oversvømmede Skove
under Regnens gabende Sluser.

Skovenes falliske stammer *sluges* af himlens gabende vagina, i guds naturs vertikale selvopfyldende seksualitet, hvor forholdet mellem den horisontale elskovs givende herre og tagende slavinde er vendt om og derfor katastrofalt:

Krydset, overskæringen, (korset), er skriftens tegn! (skriften er den kors-fæstede tale, talens kors-fæstelse), tegnet for den brudte kontinuitet, herreløsheden. Opførelsen af herreløsheden (her i form af jernbanens overskæring, blokeringen af jeg-sporet, "skæbnen") hører til den vestlige kulturs, dvs. den græske begrebsligheds fundamentale mekanismer; det er en af dens nødvendige reproduktionsbetingelser. Kun en stadig renselse kan holde Andethedens rædsel i skak. Drømme er sådanne kulturrensende, sundhedsbevarende teaterforestillinger. Tekster i almindelighed, men først og

fremmest disse demonstrativt overklippede skriftstykker, vi kalder digte, er sådanne psyko- og socioterapeutiske dramer. Drømmens og tekstens bearbejdelse af "læseren" er den samme. Og hver kultur har sit drømmeteater og tekstteater.

Men for det tredje finder renselsen sted på *handlingens teater*; lovens betingelse er jurisdiktionen, afstraffelsesritualet, heksejagten, den rituelle vold, som kaldes justits: det politiske politi trækker sine sorte stave og opfører på gaden kapitalens kulturs store dødedans, hvor dette sorte præsteskab selv danser Thanatos parti, mens ofrene – heraf sentimentalismen – anskueliggør det logos- og fallosbesiddende Herskabs frygtede kastration (Id's sejr over Ego, ejendomsrettens opløsning).

Mads Thranholm: Fragmenter af rejsens mytologi, 1979.

Mads Thranholm, cand. mag. gymnasielærer.

Per Aage Brandt mener, at det at starte et savskæreri er at foretage kastration først som sidst.

Kastrationen er som vist en nødvendighed overhovedet for at jeg' et kan eksistere. Det at rejse videre kræver skam også kastration. Så vidt jeg kan se, kan problemet ligge i, at Brandt ikke skelner mellem byen, Memphis, som polis med agora, hvor individet desintegreres som individ og integreres i et socialt corpus, og stationen, Memphis, med ekspresmaskine og godstog. Der er nemlig den iøjnespringende forskel, at mens byen Memphis er Sfinxforladt, så er stationen det ikke. At blive i Memphis er en afsporing, at blive på sporet er at se gåde(gods)toget, Sfinxen i øjnene og rense sporet ved at løse gåden. I Memphis bliver man opslugt af jorden. På sporet løser man menneskegåden og kan fortsætte sin vandring uantastet. Men det er klart, at også den fortsatte vandring er ulykkelig, fordi den jo er baseret på driftsafkald og kastration, på reificering og fremmedgørelse.

Digtet problematiserer det ødipale menneskes situation. Situationen er neurotisk qua det ødipale. Hvad Ødipus end gør, så er hans livsmuligheder bestemt på forhånd. Givet i kraft af forældrenes forhold til hinanden og i kraft af Ødipus' eget ønske om et eget forhold til det kvindelige. Han står i Memphis-digtet over for to muligheder: Enten at tage sig en kone og fast ophold og dermed give afkald på sin åndelige mobilitet, eller at fastholde sin integritet for derigennem at bevare mobiliteten, hvorved kun tilbagestår som mulighed den kroniske hjemløsh

Erik Svendsen: Det nye. Sonderinger i dansk litterær modernisme, 1998.

Erik Svendsen (født 1954), cand. mag i nordisk filologi og filmvidenskab, lektor ved RUC, dagbladsanmelder

Den udspaltning af digter-jeg'et vi møder i strofe 10, til dels også i strofe 9 og 8, er den side af forfatterskabet, der leger med kønnets grænser, opsøger myg og mudderbade. Mississippi er udstyret med en kvindelig "syndflodshavn", men

den flommer også "kongeligt". Mandlige og kvindelige principper blandes, kan ikke adskilles i naturens strøm. Over for det syn kan jeg' et ikke holde tingene ude fra hinanden. Han overvældes og spejler denne betagethed i det, der betager ham: "Oh hvilken urmægtig Ro/over Landskabet af druknende Skove". Bliver jeg' et som det han ser? Føler han selv en urmægtig ro? Jeg tvivler, men tvivler ikke på at digtet vil have natursceneriet til at være medrivende. Over den iagttagende er der "svangre Skyer"; jeg'ets blik er tilsvarende frodigt, stimuleret af forårsfornemmelserne omkring ham. Den fængslende, sure regn accentforskydes til "Falder ~ frodigt?" (strofe 9). Naturen er erotisk; forbindelsen mellem elementerne danner en "lang dæmpet Kærlighedspassiar/Mund mod Mund" (strofe 9). Hvis fantasiens kvinde, den runde unge der titter frem i strofe 8, materialiserede sig og kom jeg'et i møde som regnen jorden, ville det hele være meget nemmere for digtets nomade af en mand. Men drømmene og den materielle virkelighed falder ikke sammen i "Paa Memphis Station".

Lakonisk fortæller digtet i strofe 13, at der på det elendige godstog, der har spærret sporet, ligger fire lig. Døden medierer mellem maskinmanden, handlingens kraftkarl, og de to andre stemmer, ironikeren og eroten, der begge har brug for overtalelsestrick for at acceptere digtets trang til borgerliggørelse. Døden gør stum, Man kunne også sige, at forfatteren opgiver at integrere de to positioner, der er fælles om ikke at være for fastholdere. Det ironisk-distancerede blik udgør digtets grundsyn, som bringer digterjeg'et ud af fatningen. Den eneste udvej, han kan komme på, er at gå i indre eksil, blive permanent flygtning, og byde sig selv et "fastende Liv/forband Gud og svælg din Smerte" (strofe 6). "Alting er klægt og uigennemtrængeligt", står der meget apropos i strofe 2.

Man forstår, hvorfor der optræder så mange spørgsmåls- og udråbstegn i digtet. De første signalerer den fatale usikkerhed, de sidste markerer den manende selvovertalelsesstemme. Igen: Vinder selvovertalelsen? Hvad syner vi til slut? En rejse "gennem de oversvømmede Skove/under Regnens gabende Sluser" (strf. 15)! Er der noget nyt under solen? Ironikeren og eroten lader sig ikke kyse, men fra og med "Paa Memphis Station" er det undtagelsen fra reglen, hvis ironikeren eller eroten får de sidste ord.

Hvis digtet skal læses som en afsked med gamle tænkning, hvad udgangen indicerer, er det på den anden side også svært at læse det som andet end en underminering af det mandhaftigt maskinelle. Er handlingens mand ikke snarere en flugtens mand og kan han overhovedet slå sig ned og blive borger efter den svada, som fyres af i strofe 12? "Paa Memphis Station" bliver sanset og fortalt af en ironiker, der skjuler sig i "et evigt Gitter af Regn/ Regn, siger jeg fra Himmel og til Jord" (strofe 4). Efter "Paa Memphis Station" er ironikeren manet i jorden, en fremtid der svarer til den, der venter de fire tavse skikkelser på godstoget, der har forsinket den rejsende. Hvis digtet er et selvopgør, undrer det mig, at digteren lader ironikeren vinde.

Der er noget profetisk over "Paa Memphis Station". Digtet hænger ikke sammen. Det er et forrygende digt, og det er Johannes V. Jensen i en nøddeskal.

Jan Rosiek: Romantiske veksler. Løfter og efterliv, 2008

Jan Rosiek (født 1957), dr. phil. professor i litteratur ved Københavns Universitet

"Paa Memphis Station" er et storslået digt, der dramatisk-dynamisk skifter spor mange gange. Det kræver og fortjener en omhyggelig læsning, men jeg kan kun antyde nogle hovedpunkter i denne sammenhæng. Som togets fremdrift er digterens "Skæbne gaaet i Staa her", men efter jernbaneulykken bliver sporet frit. Rollemodellen stammer her fra koblingen af Amerika og teknologisk modernitet, det midlertidigt standsede men magtbrusende lokomotiv. Jeget skal vælge mellem at være nomade i alverdens ventesale eller borgerlig ægtemand med savskæleri og erotisk lykke. Løftet om evighed, der skønt underspillet vel er det kristne, fører til uforsonlig ulykke, uudslettet skæbnelængsel! Men der er kun jorden, lærer digteren af Mississippi i en passage, der er den mest Whitmaneske i *Digte 1906*:

Ser du ikke Strømmens Morgenvande
klæder sig milebredt med Dagens tarvelige Lys
og vandrer sundt under de svangre Skyer!

Floden repræsenterer her det ideal, som Jensen skulle omfavne i kredsens sidste digt, "Hverdagene – og i virkeligheden. Men i Memphis-digtet rejser han videre, trods syndfloden, trods undergangen i jernbaneulykken, som i øvrigt for århundredskiftets europæere var indbegrebet af det amerikanske. Per Højholt gjorde i "Den sfinxforladte Jensen" (optrykt i *Læsninger* side 152) opmærksom på, at Memphis-digtet ikke lukker sig harmonisk, ikke får forligt de mange modsætninger, som slippes løs undervejs. Modsat Jensen-panegyrikerne, der for bare jubel har travlt til at se, hvad der ikke bringes med i syntesen. Men forsonende lukning, lydefri helhed, er ikke længere et æstetisk ideal, som det var i brede kredse for fyrre år siden. Nu må "Memphis" betragtes som et levende digt, netop fordi det åbner sig for mangfoldige tolkningsmuligheder, som et præcist portræt af jegets pendling mellem uforsonlige virkeligheder.